

Doğu Batı Eksenindeki Konum Analizi Kapsamında Van'da Göçe Karşı Alınan Tedbirlerin Değerlendirilmesi¹

Vedat YILMAZ

Doç. Dr., Malatya Turgut Özal Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fak.

vedatyilmaz1977@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-4624-9824>

Makale Başvuru Tarihi : 23.04.2023

Makale Kabul Tarihi : 26.05.2023

Makale Yayın Tarihi : 31.05.2023

Makale Türü : Araştırma Makalesi

Ozan GERÇEKER

Doktorant, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fak.

ozangerceker.65@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-5083-9259>

Özet

Anahtar Kelimeler:

Doğu-Batı
Kavramları,
Göç,
Göçe Karşı
Tedbirler

Konumu itibarıyla göç bugün çeşitli şekillerde ve farklı mekânlar arasında gerçekleşen bir olgudur. Bu süreç iç ve dış göç olarak anılsa da literatürde genellikle Doğu'dan Batı'ya doğru gerçekleşen akımlar olarak yer edinmektedir. Bu durum ekonomik gelişme başta olmak üzere daha iyi yaşam koşullarının Batı'da daha iyi olduğu algısıyla ilgilidir. Burada Doğu sınırı, sorun yaşayan insanların bu sorunlarından kaçmak için ilk vardığı yerde bitmektedir. Böylece Batı sınırı kimisi için kendi ülkesinde başlar kimisi için komşu ülkede başlar ve kimisi için de okyanus ötesindedir. Dolayısıyla göçmenlere karşı alınan tedbirler de genellikle Doğu'dan gelen tehditlere yönelik bir tavır almakla ilişkili olmaktadır. Öte yandan sınırlara hendek kazmak, duvar örmek, mayın döşemek, dikenli tel çekmek, teknolojik önlemler almak ve askeri yoğunluklar yapmak gibi önlemler uluslararası alanda ülkeler için kendisini Doğu veya Batı'da konumlandırma girişimi olarak görülebilir. Bu çalışmada ise öncelikle bir sınır kenti olarak Van'ın göç akınlarına karşı aldığı tedbirler değerlendirilmiştir. Genel olarak ise İran sınırındaki önlemlerle Yunanistan'ın sınırdaki aldığı önlemler bağlamında Türkiye'nin Doğu-Batı konumu üzerinden bir analiz yapılmaya çalışılmıştır. Bu noktada nitel bir çalışma kapsamında literatür taramasının yapıldığı bir yöntem uygulanmıştır. Bunun yanında Göç İdaresinden elde edilen sayısal veriler aracılığıyla çalışmanın nicelik açısından güçlendirilmesi sağlanmıştır. Böylece birincil ve ikincil kaynakların esas alındığı bu çalışmada eleştirel bir yaklaşım ile literatürel bir değerlendirme ve analiz yöntemiyle bir değerlendirme yapılmıştır. Elde edilen bulgular kapsamında sınırlarda alınan önlemlerin kayıt dışı göçü tam olarak engelleyemediği ve sınır kentlerinin ise daha önemli bir hal aldığı görülmüştür. Bunun yanında Doğu ve Batı arasında bir köprü vazifesi gören Türkiye'nin hangisine ait olduğu sınırlarda alınan tedbirlere göre siyasal, ekonomik, kültürel, sosyal ve psikolojik açıdan farklı yorumlar ile değerlendirilebileceği görülmektedir.

1 Bu çalışma 23-24 Mart 2022 tarihinde gerçekleştirilen 2. INTERNATIONAL SYMPOSIUM "GLOBAL MIGRATION PHENOMENON" WITH ITS SECURITY, ECONOMIC, SOCIAL, POLITICAL AND CULTURAL DIMENSIONS (www.capitalconference.org ISBN-978-625-8377-00-2) adlı sempozyumda yayımlanan "Türkiye Ekseninde Göçmenlere Yönelik Alınan Tedbirlerde Doğu Batı Mukayesesi" başlıklı bildirinin genişletilmiş ve spesifikleştirilmiş halidir.

Evaluation of Measures Taken Against Migration in Van within the Scope of Location Analysis on the East-West Axis

Abstract

Keywords:

*East-West Concepts,
Migration,
Measures Against
Migration,*

Due to its location, migration is a phenomenon that takes place in various forms and between different places today. Although this process is referred to as internal and external migration, it usually takes place in the literature as flows from the East to the West. This is related to the perception that better living conditions, especially economic development, are better in the West. Here, the Eastern border ends where people who have problems first arrive to escape from their problems. Thus, for some, the western border begins in their own country, for some it begins in the neighboring country, and for some it is beyond the ocean. Therefore, the measures taken against immigrants are generally related to taking a stance against threats from the East. On the other hand, measures such as digging trenches on the borders, building walls, laying mines, pulling barbed wire, taking technological measures and making military build-ups are seen as an attempt to position themselves in the East or West for countries in the international arena. In this study, first of all, the measures taken by Van, as a border city, against migration flows were evaluated. In general, an analysis has been made on the East-West position of Turkey in the context of the measures taken on the Iranian border and the measures taken by Greece on the border. At this point, a method of literature review was applied within the scope of a qualitative study. In addition, the quantitative data obtained from the Immigration Department provided the strengthening of the study in terms of quantity. Thus, in this study, which is based on primary and secondary sources, an evaluation was made with a critical approach and a literary evaluation and analysis method. Within the scope of the findings, it was seen that the measures taken at the borders could not completely prevent unregistered migration and the border cities became more important. In addition, it is seen that Turkey, which acts as a bridge between the East and the West, can be evaluated with different interpretations in terms of political, economic, cultural, social and psychological, depending on the measures taken at the borders.

GİRİŞ

Göç, iradi ya da zorunlu sebeplere bağlı olarak gerçekleştirilen ve insanlık tarihi ile eşdeğer bir geçmişe sahip olan çok boyutlu bir eylemdir. Göç eylemi, geride bırakılan bölgenin sosyo-ekonomik yapısını etkilemesinin yanı sıra göç edilen yeni bölgenin de siyasal, toplumsal ve ekonomik yapısını etkilemektedir. Bu etkisi dolayısıyla da göç olgusu bir sonucu değil, süreci temsil etmektedir (Yılmaz, Çelik Efşan ve Mecek, 2020: 285).

Özellikle göç kavramı bireylerden toplumsal hayata ve devletlere kadar kültürel etkileri barındıran bir olgudur. Yani göç eden gruplar hem etkilenen hem de etkileyen bir unsur olarak kültürel bir taşıyıcıdır. Bu taşınan kültür doğal olarak karşılaştığı kültürden de etkilenmektedir. Bu doğrultuda Kemal Karpat göç için “*Farklı fiziksel yapıya, dine, kültüre ve dile sahip toplulukları karşı karşıya getiren ve bunun yanında bu toplulukların bir arada yaşayıp etkileşime girmelerine neden olan en güçlü unsur*”, tanımında bulunmuştur (Karpat, 2010: 9). Buna binaen uyum ve uzlaşımın sağlanması, göçmenlerden beklenen bir durum iken durum her zaman böyle gerçekleşmemektedir. Çoğu kez göç edenlerin yoğunlaştığı muhitlerdeki kültürel etkileri orada yerleşik halkın yabancılaşmasıyla sonuçlanan bir postmodern yönelimli hal almaktadır (Tunçer, 2020: 12). Dolayısıyla ülkeler böylesi bir süreçten kötü yönde etkilenmemek adına göçe karşı politikalar belirlemekte (Sarsteke vd, 2018: 388) ve önlemler almaktadır. Geliştirilen bu politikalar ve uluslararası sistemde gösterdikleri tavırlar Doğu ve Batı perspektifinden değerlendirilmeye uygun bir konu olarak kabul edilebilirdir.

Nihayetinde sınırlarda gerçekleşen ve genel olarak “*duvar politikaları*” olarak anılan önlemler öteki kimliğe karşı alınan önlemler olarak kültürel bir sınır belirleme amacı da taşımaktadır. Örneğin, Türkiye bir ara “*açık kapı politikası*” izlerken göçmenleri öteki kimlik olarak tanımlamayı reddetmiş ve din, soy bağı gibi etmenler başta olmak üzere birçok ortak hususu ön plana çıkarmıştır. Ancak kültürün ekonomi, ırk aidiyeti, dil, beraber yaşama alışkanlığı gibi etmenlere de bağlı olduğu görülmüş ve terör tehdidiyle beraber bu politikadan vazgeçmesi söz konusu olmuştur. Öyle ki seçim dönemlerinde sığınmacıları ve kayıt dışı göçmenleri geri gönderme vaatleri mitinglerde daha sık yer bulmaya başlamıştır. Dolayısıyla meseleye kültüralist bir bakış açısı sunmak elzemdir.

Bu noktada kültür “*tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmeye kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü*

gösteren araçların bütününe ifade eden kavram” şeklinde tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, “kültür”). Heywood da kültürü “*halkın tavırları, inançları, sembolleri ve değerleri; geniş anlamda, mirastan ziyade öğrenme yoluyla elde edilen değer*” tasviriyle ve öğrenilen bir olgu olarak ortaya koymuştur (Heywood, 2013b: 537).

Başka bir açıdan bakıldığında ise Avrupa'dan sınır güvenliğini artırması yönünde ve göçmenlerin Avrupa'ya gönderilmemesi karşılığında Geri Kabul Anlaşmaları ve maddi teşvik sağlanması gibi talepler görülmüştür. Bu minvalde Avrupa Birliği ise saygın bir siyaset üretmek adına güvenlik nosyonunu ön plana çıkarırken ulusüstü vatandaşlık girişimini de kozmopolit politika üretimine bağlayarak farklı bir izlenim sunmuştur (Gerçeker, 2019: 196,197; Gerçeker, 2021: 149; multeciler.org.tr; BBC(1)). Yine de sınırlarda alınan tedbirler ifade edildiği üzere öteki olana yönelik bir tutum olarak algılanmaktadır. Böylece ülkelerin sınır çizgilerinin ve gümrük önlemlerinin yanı sıra duvar politikaları yeni bir bölünme doğurmuştur. Bu bölünme sınırlarının nereden başladığı kesin olarak belirlenemeyen Doğu ile Batı arasındaki sınırı belirlemek adına somut birer adım olarak düşünülmektedir. Ancak bu durumun ne kadar geçerli olduğunu Türkiye'nin iki ucunda alınan tedbirler aracılığıyla incelemek mümkün görülmektedir.

Van bir sınır kenti olarak Doğu ile Batı arasındaki köprü mahiyetinde bulunarak “*Küçük Asya'nın*” doğu girişlerinden biridir. Bu bağlamda özellikle 2011 sonrası dönemde yaşadığı göç akınları Van'ın bu vasfını daha çok arttırmıştır. Bunda gerek Van'da yaşanan büyük depremin ve gerekse Orta Doğu'da yaşanan ve adına Arap Baharı verilen iç savaş silsilesi etkili olmuştur. Dolayısıyla bu göç akınlarına Türkiye'nin uyguladığı politikalar çerçevesinde çeşitli tedbirler alınmıştır. Öte yandan Avrupa Birliği'nin (AB) komşusu olarak Türkiye de kendisine yönelik sınır önlemleriyle karşılaşmaktadır. Edirne bu bağlamda Van gibi sembol bir kent olarak bulunsa da bu önlemlere Akdeniz'de alınan bütüncül önlemler bağlamında bakılmalıdır. Bu tedbirler ışığında İran ve Yunanistan arasında bulunan Türkiye adına Doğu Batı arasındaki soyut sınırın somut verilerinin irdelenme fırsatı doğmuştur. Tüm bu çerçevede gerek nitel gerekse nicel verilerin bir araya getirilerek birincil ve ikincil kaynaklar üzerinden bir çalışma yürütülmüştür.

Çalışmada böylece eleştirel bir yaklaşım ile literatürel bir değerlendirme ve analiz yöntemiyle tarihi-yapısal bir değerlendirme yapılmıştır. Bu doğrultuda ilk olarak “*Doğu ve Batı Kavramları Üzerine Genel Bir Bakış*” başlığı ile kavramların ne kadar soyut olduğu ortaya konulmuş ve nelere bağlı olduğu üzerinde durulmuştur. İkinci başlıkta nicel verilerle destekleyerek “*2011 Sonrası Van'ın Göç Bilançosu ve Van'da Alınan Tedbirler*” işlenmiştir. Böylece ülkeye giren veya girmeye çalışan göçmen profilini de çizmek mümkün olmuştur. “*Van Sınırı ile Edirne Sınırında Yer Alan Duvarlar Üzerinden Doğu Batı Analizi*” başlığında ise soyut kavramlar olan Doğu ve Batı kavramlarını sınırlarda alınan tedbirler aracılığıyla somut bir inceleme nesnesi haline getirme fırsatı doğmuş ve bu bağlamda ele alınma çabası gösterilmiştir. Son kısımda ise soyut, kültürel ve siyasal eksende ağırlık kazanan Doğu ve Batı kavramlarını ötekileştirme aracı olarak duvar siyaseti üzerinden ele almanın “*Sonuçları ve Değerlendirmeleri*” üzerinde durulmuştur. Elde edilen bazı bulgulara göre sınırlarda alınan önlemlerin kayıt dışı göçü tam olarak engelleyemediği ve sınır kentlerinin ise daha önemli bir hal aldığı görülmüştür. Bunun yanında Doğu ve Batı arasında bir köprü vazifesi gören Türkiye'nin hangisine ait olduğu sınırlarda alınan tedbirlere göre tarihi, siyasal, ekonomik, kültürel, sosyal ve psikolojik açılardan farklı yorumlar ile değerlendirilebilmektedir. Ayrıca insani değerleri önceleyen tedbirleri alma konusunda Batı olarak tanımlanan ülkelerin birçok sorunu para karşılığı ile çözebilme düşüncesi medeniyet tezahürü çerçevesinde izah edilemez durumdadır. Keza öteki kimlikle kendi kimliğinin benzerlikleri ile onun sayesinde kendi kimliğinin değerini anlamayan her topluluk uygarlığın bir bütün olarak şekillendiğini göz ardı etmiş bulunmaktadır.

DOĞU VE BATI KAVRAMLARI ÇERÇEVESİ ÜZERİNE GENEL BİR BAKIŞ

Güneşin doğduğu yöne atfen coğrafi bir adlandırma olarak Doğu (Şark) kavramı kullanılmaktadır. Batının ötekisi olarak ayrıca Yakın, Orta ve Uzak ön adlarıyla da çeşitlendirilmiştir. Politik anlamda ise ‘*Doğu Dünyası*’ veya ‘*Doğu Medeniyeti*’, Avrupa'ya göre doğuda konumlanan ve kapsadığı çeşitli kültürel, sosyal ve felsefi değerler sisteminin yeniden tanımlama girişimidir. Batı (Garp) ise günbatımından hareketle batmak fiil kökünden türetilmiş bir ifadedir. Güneşin battığı yöndeki ülkeler bölgesi olarak anılmaktadır. Genelde ise siyasi anlamda kullanılan Avrupa ve Amerika uygarlıkları bu çerçevede kullanılmaktadır. Batı kavramı aynı zamanda Soğuk Savaş dönemindeki Batı Bloku olan Avrupa'daki ve Kuzey Amerika'daki komünist olmayan ülkelerin izahında da kullanılmıştır. Kökenleri ise çoğu zaman göç veya sömürgecilik yoluyla ihraç edilen kültürel ve felsefi Avrupa mirasına dayanmaktadır. Bu miras ‘Yahudi-Hristiyan dinini, modern çağda ise liberalizm tarafından şekillenen klasik Yunan ve Roma öğretilerini’ kapsamaktadır.

Soğuk Savaş sonrası Batılı devletler olarak anılan güçlerin siyasi ve diğer alanlardaki ayrılıkları bu coğrafi kısıtlamayı sorgulanır hale getirmiştir (Heywood, 2013a: 56).

Doğu kimi zaman Şark, kimi zaman Maşrik olarak; Batı kimi zaman Garp, kimi zaman Mağrip olarak adlandırılmıştır. Örneğin, Oğuz boyunun sultanı Selçuk Bey'in torunu Tuğrul Bey, Abbasî halifesini Fatimilerden 1060'da Bağdat'a yaptığı sefer ile kurtardıktan sonra halife tarafından "*Malikul-Meşrik ve Magrib (Doğu'nun ve Batı'nın Sultanı)*" olarak şerefendirilmiştir (Özdemir, 2008: 326, 330). Burada dikkat çeken husus ise Doğu'nun sultanının her halükarda Batı'nın da sultanı olmasıdır. Bunun için Batı'dan icazet almaya gerek görülmemiştir. Çünkü karanlığın içinde kifayetsiz bir Batı, İslam dünyası için bu unvanları teslim edecek kapasitede görülmemektedir.

Doğu-Batı kavramsallaşması salt güneşin konumu üzerinden ele alınacak kadar sığ bir konu değildir. Çünkü güneş doğduğu andan itibaren ışığının vurduğu her batı coğrafyası da sırasıyla doğuşu yani doğuyu temsil edebilmektedir. Böylece coğrafya üzerinden bir kimliksel sabit fikir oluşturma gerçeği yansıtmada yetersiz kalacaktır. Bu yüzden buradaki esas nokta, yani coğrafyanın nereden başlayıp nerede bittiğine, "*zihinlere*" bakmaktan geçmektedir. Kimlik algısı veya çatışması Batılı ve Doğulu zihniyetlerin müsebbibidir. Öyle ki "*dünyanın en doğusunda yer alan Avustralya, İspanya'dan daha Batılı kabul edilmektedir*". Yine İsrail Orta Doğu'da bir Avrupalıdır. Bu noktada Doğulu veya Batılı olmanın bir başka etkeni tarihsel süreçtir. Bu tarihsel süreç içerisinde ayrıca sahiplenme algısı vardır. "*Endülüs'ten olmalarına karşın İbn Rüşd Batılı, İbn Arabi Doğulu olarak*" bu yüzden kabul edilmektedir (Poyraz, 2006).

Nitekim ötekileştirme ile beraber Doğuyu ve Batıyı sürekli inşa eden zihniyetlerdir. Coğrafi açıdan değerlendirildiğinde Doğu Batı ayrımının ilk defa Yunanlılar ile Perslerin mücadelelerinde ortaya çıktığı yönünde bir düşünce bulunmaktadır. Öyle ki bazı tarihçilere göre Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'u fethinde "*biz Asyalılar, Yunanlılar'ın yaptıkları haksızlıkların cezasını ödettik*" yönünde bir söylemde bulunduğu ileri sürülmektedir (Biçer, 2018). Bu süreç zarfında ayrıca kendi kültürel geçmişine bağlılık her toplum için önemlidir. Örneğin, Ahmet Hamdi Tanpınar bu meseleyi 19. Yüzyıl Türk edebiyatı adına "*Doğu-Batı arasına sıkışmış bir medeniyet krizi*" konumlandırmasıyla ele almıştır (Tanpınar, 1969). Cemil Meriç ise "*Batı, 'kültür'ün vatani, Doğu 'irfan'ın*" diyerek Doğuyu ilim, iman, nefis, olgunluk ve edep ile özdeşleştirerek kavramsallaştırmıştır (Meriç, 1986). Ayrıca Meriç bu eserinde ekonomik bir tahlilde bulunarak Doğu ile Batı'yı iki ayrı dünya olarak görmüş ve birinin zenginleşmesinin diğerinin fakirliği anlamına geleceğini; bugünün zengininin ise Batı olarak ortaya çıktığını ifade etmiştir (Meriç, 1986).

Doğu Batı kavramlarının siyasi olarak temelleri Roma imparatorluğuna dayandırılmaktadır. Nitekim MS 285 tarihinde ikiye bölünen imparatorluğun Batı'sı Latin alfabesi kullanmakta, Katolik mezhepte bulunmaktadır. Doğu'su ise Yunan alfabesi kullanan, Ortodoks kesimi temsil etmektedir. Ne var ki Ortodoksluk ve Batı Roma'nın zayıflaması sonucu Doğu, İslam ile özdeşleşmiştir. Nitekim farklı bir bakış açısıyla Jacques Derrida ise medeniyeti tanımlarken "*Hristiyanlığın, İslam'dan ve Yahudilikten; Roma'nın, Yunan'dan ve Arap'tan ayrı düşünülemediğini*" ifade etmiştir (Biçer, 2018). 2021 yılında bile, 1054 yılında Doğu Ortodoks ve Batı Katolik olarak ayrılan Kilise'nin hesaplaşması Yunanistan'da gerçekleşmiştir. Öyle ki Ortodoks bir rahip Papa Francis'i "*din yolundan çıkmakla*" suçlamıştır (Sputniknews). Bundan önceki ziyaretinde ise Papa II. John Paul yine Yunanistan'da "*Tanrı'ya Katoliklerin Ortodokslara karşı işledikleri günahları affetmesi için dua ediyorum*", ifadesinde bulunmuştur (NTV). Ayrıca Doğu'yu politik araç olarak İslam ile özdeşleştirme girişiminin akademik yansımalarının bu yüzyıldaki müsebbibi Samuel Huntington'ın "*Medeniyetler Çatışması*" adlı tezi gösterilebilir.

Birer medeniyet tasviri olarak bu yön kavramsallaşması iki genel başlık altında yer almaktadır: Oksidentalizm ve Oryantalizm. Bu kavramlar kültürel çatı altında tarihsel, sosyo-ekonomik, coğrafi, siyasi ve dini bakış açılarıyla ötekine dair medeniyet ölçütleri içeren ve aynı zamanda öteki kimliğine göre kendini tanımlayan yorumlar barındırmaktadır. Ancak etkililik ve etkinlik bakımından üstün olan diğerini baskı altında tutabilmektedir. Öyle ki vaktiyle Batı'yı da kendi tanımlayan Doğu, bugün kendini yeri geldiğinde Batının bakış açısıyla tanımlamaktadır. Nitekim bir dönem modernleşme kavramı Batılılaşma ile anılan bir unsur olmuştur (Lewis, 2007: 125-127). Bu noktada dikkat çeken bir husus ise Batı genellikle Avrupa sonrasında ise Kuzey Amerika, İskandinav ülkeleri olarak tasvir edilirken; Doğunun, İslam dünyası, Arap kültürü, Türk kültürü ve Osmanlı, Çin-Hint kültürü, İran olmak üzere Orta Doğu, Asya, Anadolu gibi geniş bir coğrafyada karşılık bulmasıdır. Yine Doğu özel mülkiyetten mahrum kalmış, patrimoniyal bir yönetimle hükmedilen ve dolayısıyla farklı tarihsel dönüşümler yaşayan coğrafi atıfla karşılaşmaktadır. Öte yandan Japonya, Rusya, İsrail gibi yeri gelince Batılı addedilen ülkelerin Doğu kültüründen beslendiği yönünde genel bir kanı da söz konusudur. Ayrıca uygarlığı canlı tutan ve tanımlanması, tanınması ve taşınması sürecinde etkili olan kolektif kimlik

unsurlarından aile, kamu kurumları ve diğer sosyal iletişim ağları önem arz etmektedir. Bu durum göçmen karşıtlığı başta olmak üzere birçok konuda bireysel tavırlardan devletlerin aldığı politikalara kadar yönlendirici etkiye sahiptir.

Oksidentalizm ya da diğer adıyla Garbiyatçılık, Batı'nın özellikle "Reform" ve "Aydınlanma" ile harmanlanan kültürel ve siyasal mirasını kabul etmeyerek Batı karşıtı bir tutum sergilemektedir. Batı toplumunun "bireycilikle, sekülerlikle ve göreceliliğiyle etkilenen açgözlü ve materyalist örgütlü medeniyetine" tepki gösteren Oksidental bakış açısı kendisini organik bir "birlik, ahlaki kesinlik, siyasal ve ruhani bir yenilik fırsatı" olarak addetmektedir. İlk kez 1800'lü yılların başında Almanya'daki karşı-Aydınlanma düşünürleri tarafından ortaya atılmıştır. İki savaş arasındaki dönemde Avrupa'da faşizmin ve Japonya'nın emperyalist yayılımının artmasında etkili görülen bir yaklaşım olmuştur. Günümüzde ise siyasal İslam'ın düşünce yapısı kapsamında ele alınmaktadır. Günümüzdeki İslam veya Müslüman sorunu durumu Batı adına bu alanda görülür (Heywood, 2013a: 248-250). Oksidentalizm terimi ağırlıklı olarak Isaiah Berlin'in çalışmalarına dayandırılmakla beraber 2005 yılında Ian Buruma ve Avishai Margalit tarafından yazılan "Occidentalism: the West in the Eyes of its Enemies" adlı kitapla ön plana çıkmıştır. Tarihsel geçmişi ise Pers kültürünün Yunan ve Roma kültürüne tavrı veya İslamiyet ile Hristiyanlık arasındaki mücadelelere kadar dayandırılabilir (Kopanski, 2005: 100). Oksidentalizm genellikle Avrupa'yı, Amerika'yı ve Avustralya'yı kapsayan Batı eleştirisinin adresidir ve küreselleşme türevi bir olgu olarak görülmektedir.

Oryantalizm nam-ı diğer Şarkiyatçılık ise bir post-kolonyalist yaklaşımın ürünü olan ve Edward Said (1977) ile özdeşleşmiş bir yaklaşımdır. Batı'nın bilhassa Orient (Doğu) üzerindeki kültürel ve siyasal hegemonyasının, Batı-dışı halk ve kültürler üzerindeki küçük düşürücü tavır ve tutumlarıyla ön plana çıktığı bu yaklaşımda önemli bir karşı duruş sergilenmektedir. Örneğin "gizemli Doğu", "esrarlı Çin", "Şehvet Düşkünü Türk" söylemleri bu karşı duruşun tetikleyicilerindedir. Oryantalizm ayrıca söylemler üzerinden kendini merkeze alan Batı medeniyeti aynı zamanda kendi içindeki farklı kültürlere de sömürü içermektedir (Heywood, 2013a: 109,110). Sanat tarihinde ise Doğu dünyasının Batılılar tarafından taklidi ve tasviri manasındadır. Oryantalizm, Orta Doğu, Asya ve Kuzey Afrika toplumlarına atfen kullanılan bir terimdir ve Batı'dan geri kalan Doğunun himaye edilmesi gerekliliğinden yakınmaktadır. Öte yandan Said, Şark'ı öğreten, yazan veya araştıran kişiye Oryantalist, yaptığı işe de Oryantalizm tanımlamasını yapmıştır. Said'in yanında Helene Cixous, Gayatri Spivak ve Homi Bhabha gibi isimlerin de "öteki kimliği" ve "melezleşme" üzerinden oryantalizm'e önemli katkıları olmuştur (Ersöz ve Uslu, 2012: 67-75). Oryantalizm'in tarihsel kökenlerini Napoleon'un 1798 Mısır seferine dayandıran görüşler de mevcuttur. Öyle ki bu sefer sonrası sefere katılanların modern bir oryantalist edebiyatı teşkil ettiği ifade edilmiştir. Bu yüzden Paris 19. Yüzyılın oryantalizminin merkezi olmuştur (Aydın, 2000: 80-82).

Edward Said'in Doğu'yu Batı'dan ayırmanın mümkün olamayacağını dile getirirken Batı'nın bakış açısıyla şekillenen Doğu üzerine ortaya koyduğu üç tanım oryantalizmi şu şekilde ifade etmiştir (Said, 1982: 195);

"Oryantalizm birbirine karışan çeşitli cepheleri içermektedir: (1) Avrupa ile Asya arasındaki (sürekliliğe tâbi) tarihi ve kültürel bağ, ki bu bağın 4000 (dört bin) senelik bir tarihi var; (2) Batı'daki bir kültür dalı (discipline) ki, buna bağlı olarak ve 19. Yüzyıldan başlayarak, insanlar çeşitli Doğu kültürlerini, Doğu geleneklerini ele almış, uzun uzadıya tetkik etmişlerdir. (3) Dünyanın Doğu denilen bir kısmını konu alan ideolojik varsayımlar, imajlar ve fanteziler, aslı-astarı olmayan fikirler..."

Nihayetinde Doğu-Batı kavramı ekonomi-din, bireysellik-toplulukçuluk, geleneksellik-modernleşme gibi mücadelelere oturtularak incelenmiştir. Bu mücadelede sınır çizme eğilimi özellikle Batı için kıymetli bir eylem mahiyetinde olmuştur. Burada üzerinde durulması gereken ise Doğu da Batı da var olmak için birbirine muhtaç iki öteki kolektif unsurdur. Bunun yanında her dönemin tüm paydaşları uygarlığın inşasında eşit sorumluluğa sahiptir. Fakat katkı sağlama noktasında bir taraf diğerinden daha çok iş yapıyorsa bunda diğerinin de payı unutulmamalıdır. Çünkü kıt kaynakları paylaşmayı yeterince adil yapmadıkça aradaki makasın açılması olağandır. Öte yandan somut geçişkenliği duvar siyaseti ile önlemek mümkün olsa dahi gelişen teknoloji ile sanal anlamda ulaşılan her yer bir anlamda farklı kültürlerin birbirini etkilemesine yol açmaktadır. Bu yüzden hayatta kalmak için sınırlara gelen göçmenlerden ziyade teknoloji ile her eve girebilen kültür taşıyıcısı iş ve eylemlerde bulunan "ötekiler" daha çok medeniyeti şekillendirme gücüne sahiptir. Bu güç duvar örülen sınırın her iki tarafındaki çocukların ortak dili ile aşılmaktadır. Bu dil ise günümüzün sanal "emoji" dilidir.

2011 SONRASI VAN'IN GÖÇ BİLANÇOSU VE VAN'DA ALINAN TEDBİRLER

Göç öteki kimliğe karşı tavır ve tutumların sergilendiği davranışları gözlemlemeye yarayan en somut olgulardan biridir. Dolayısıyla önceden de vurgulandığı üzere kültürel anlamda farklı medeniyetlerin karşılaştığı, çatıştığı veya uzlaştığı her alanda göç etkin bir rol üstlenmektedir ve Doğu-Batı kavramsallaşmasının somut verisidir. Öyle ki bugün kentler bile “*kapitalizmin yön verdiği ve bu doğrultuda bir kültürel etki ile yoğrulan mekânlar*” olarak addedilmektedir. Bunun yanında yine kentleşmeyi etkileyen en önemli girdilerden biri olarak göç sıklıkla zikredilen bir olgudur (Yılmaz ve Taner, 2020: 86,87).

Siyasal, sosyal, demografik ve ekonomik açıdan ülkeleri ve halk kitlelerini doğrudan etkileyen göç olgusu toplumsal yapıda, ülke yönetimlerinde ve hatta uluslararası ilişkilerde önemli bir faktör haline gelmiştir. Kapsam ve etkisinin çok yönlü ve etkili olması nedeniyle hemen hemen tüm bilim dalları tarafından bir araştırma ve inceleme konusu olmuştur. Her araştırmacı içinde bulunduğu bilimsel alanın kapsamı, amaçları ve metotları kapsamında göç olgusunun belirli yönlerini incelemiştir. Bu kapsamsal, metotsal ve amaçsal farklılıklardan dolayı da göçün farklı unsur, özellik ve etkileri daha ön plana çıkarak o disipline özgü tanımlamaların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Buradan hareketle göç kavramı ile ilgili tüm disiplinlerce genel kabul görmüş, ortak bir tanım bulunmamaktadır (Gül, 2021: 195). Ancak Gökburun'un (2019: 565) da belirttiği üzere yapılan tanımların merkezinde “*insan*”, “*mekân*” ve “*zaman*” unsurları bulunmaktadır. Disiplinlerarası ve kapsayıcı bir şekilde göç olgusu şu şekilde tanımlanabilir (Yılmaz, Çelik Efşan ve Mecek, 2020: 287);

“Muhtelif çekici ve/veya itici sebeplerden dolayı, insanların belirli bir zaman dilimi içerisinde, içinde buldukları yerleşim alanlarından bireysel ya da kitlesel olarak ayrılarak, iskân amacıyla, yer değişikliği olarak anlamlandırılabilir (eski yerleşim alanından tamamen kopuk sayılabilecek) mesafedeki başka bir yerleşim alanına, kalıcı ya da yarı kalıcı olarak hareket etmeleri, yer değiştirmeleridir”

Yukarıdaki genel durumlar nedeniyle göç kavramı farklı disiplinler, kurumlar ve yazarlar tarafından da muhtelif boyutlarıyla tanımlanmıştır. Örneğin Türk Dil Kurumuna (TDK) göre günümüzde dünya çapında bir insani kriz halini almış olan göç kavramı; “*ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret*”, olarak tanımlanmıştır (Türk Dil Kurumu, “Göç”).

Öte yandan göç sanal anlamda birden fazla mekânda yer olarak etkileşim ve etkinlik sağlamaya yarayan erişime dayalı sanal “*kuantum-süperpozisyonu*”² durumu olarak düşünülebilir. Böylece direkt iletişim kurularak duyguların ve tavırların başka bir mekânda bulunan insanlara gerçek bir şekilde iletilmesi televizyondaki canlı yayın ile bant yayın arasındaki duygu değişim süreciyle de izah edilebilmektedir. Örneğin gelecekte insanların evde otururken televizyon yayınına çıkar gibi başka bir kentte veya ülkede aktif bir eyleme katılıp politikalar üzerinde etkili olabilmesi Metaverse dünyasında çok uzak görünmemektedir. Böylece aslında bulunmadıkları yerlerde insanlar bir takım faaliyetlere girerek geleceğin dünyasına yön verebilecektir. Bugünün sosyal medyası atılan bir mesajla borsaları alt üst ederken, ülkeleri savaşın eşiğine getirirken veya seçmenlerin oy tercihlerini etkilerken söz konusu bu göç denetimi muhtaç bir şekilde gelişen teknoloji ile pasaport gerektirmeyen ve her haliyle düzensiz göçün en yaygın biçimini alabilecek kapasitedir (Yılmaz ve Gerçekler, 2022b).

Örneğin, teknolojinin göç üzerindeki mekânsal etkilerini inceleyen Marc Prensky'nin teknolojiyle yeni tanışan “*dijital göçmenler*” ve teknolojinin içine doğan “*dijital yerliler*” tanımları böylesi bir durumdan kaynaklanmaktadır. Böylece sanal mekânda dijital araçlarla gerçekleştirilen göçler, aktarılan kültürel, siyasi, ekonomik, sosyolojik, psikolojik birçok

2 Albert Einstein'ın “*Kuantum Teorisi*” ve Schrödinger'in “*Dalga Denklemi*” ile ilişkilendirilen ve 2010 yılında bilim insanları tarafından test edilen parçacık-dalga analizine dayalı bir yöntemin sanal olarak başka bir yerde bulunma durumuyla birlikte düşünülmektedir. Sistem teorisinde ve fizik alanında yer alan süperpozisyon kavramı Kuantum mekaniğinde belirli dalgaların temel görevleri olarak nasıl bir seyir izleyeceğini hesaplayan ve dalganın davranışını yöneten bir yaklaşımdır. Bu durum sanal gerçeklik olarak dünyanın başka bir yerinde hem bulunma hem de bulunmama algısıyla ele alınan ve aynı zamanda böylece göç edildiği algısı kapsamında düşünülmüştür. Gerçek olana internet bağlantısının kesilmesiyle ulaşıldığında ayrıca Berkeley'in “*varlık idealizmi*” çerçevesinde bağlantı sürdükçe zihnen ve ruhen bağlantı sağlanan yerde bulunma algısı da eklenebilir (Yılmaz ve Gerçekler, 2022a: 494).

etmen ve bu mecrada kimi zaman birden çok edinilen kimlikler de erişimin sağlandığı sanal her alandaki eylemler bütünüdür. Keza “*risk toplumu*”, “*ağ toplumu*” ve “*mobil toplum*” çözümlenmeleri söz konusu sanal göçle ilişkili harekete dayalı kuramlar olarak yol göstericidir (Ağaç Sucu ve Gündüz, 2019: 466-474). Ayrıca “*göç, fiziksel hareketlilik ile birlikte psiko-sosyal ve sosyo-ekonomik değişimleri de beraberinde getiren bir yapılanma ya da farklılaşma süreci olarak ifade edilebilir. Bu süreçte, göç eden kişi ve göç edilen yerleşim yeri etkin ve edilgen duruma düşebilmektedir*” (Yılmaz ve Taner, 2020: 85).

Göç, kentleşmeden uygarlığın yeniden inşasına değin belirleyici en güçlü olgulardan biridir. Bununla birlikte tarihsel süreç içinde göç etme sebeplerinin çoğalması ve dolayısıyla daha iyi yaşam koşullarının olduğu yerlerin tercih edilmeye başlanması göç edilen yerlerde sosyal, kültürel, bilim, ekonomi gibi alanlarda ilerlemeyi beraberinde getirmektedir. Buna ek olarak aynı uygarlık döneminde göç veren yerlerin geri kalmışlığıyla karşılaşmak da mümkün olabilmektedir (Yılmaz, 2019: 1711).

Doğal afetler, iklim değişiklikleri, siyasi çekişmeler, toplumsal olaylar, savaşlar, güvenlik sorunu, salgın hastalıklar, kamu hizmetlerindeki yetersizlikler, kıtlık, işsizlik ve diğer sosyo-ekonomik nedenlerin biri ya da birkaçının varlığı sonucunda insanlar bireysel ya da toplu olarak yaşadıkları yerlerden uzak veya yakın başka yerleşim alanlarına göç etmektedirler (Gül, 2001: 195; Uysal ve Güler, 2020: 219; Ay ve Akıncı, 2020: 4046-4072; Belli, 2020: 175; Kaypak, Bimay ve Yılmaz, 2017: 1184; Akıncı, 2022:116-137).

Türkiye, geçmişten beri çeşitli nedenlerle hem alarak, hem vererek bu göç akınlarının belirleyici etkilerine haiz topraklara sahip bir ülkedir. Bu yüzden Mezopotamya’dan Akdeniz’e kadar birçok medeniyetin beşiği konumunda olmuştur. Son dönemlerde ise 2011 yılı gerek iç göç gerekse dış göç akınlarına yol açan olaylara sahne olan bir dönüm noktasıdır. Doğal olarak kültürel, siyasi, ekonomik, sosyal, dini, psikolojik, hukuki ve birçok etkisi bulunan göçlere karşı diğer ülkeler gibi Türkiye de politika üretmek ve yasal zeminde tedbirler almak durumunda kalmıştır. Bunu yaparken de Avrupa Birliği ve diğer gelişmiş Batı ülkeleriyle uluslararası tedbirlerde ortaklıklar kurmaktadır. Bu göç mevzuatları ve müktesebat tedbirleri bazen ulusal bazen de uluslararası nitelikte olmaktadır. Ayrıca kimi coğrafyalardan gelenlere kolaylık tanınırken kimilerine daha sıkı tedbirler alındığı da görülmüştür. Hukuki anlamda bu tür ayrımları bir araya getirdiğimizde ise göçmenlerin bir takip sürecine alınarak statülere ayrıldığı izlenmektedir. Buna göre “*mülteciler (refugees), sığınmacılar (asylum-seekers), geri dönenler (returnees), ülke içinde yerlerinden edilenler (internally displaced persons-IDPs), vatansızlar (stateless persons), ülke içinde yerlerinden edilen ama eve geri dönenler (IDPs who have returned home) ve bunların haricinde, BM Ofisi’nin koruma ve/veya yardım faaliyetlerinden yararlanan insanlar*” olarak tanımsal bir zeminin kurulduğu izlenmiştir (Kaypak, Bimay ve Yılmaz, 2017: 1182).

Örneğin, Türkiye “1951 tarihli Birleşmiş Milletler Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi’nin” kapsamını genişleten “1967 New York Protokolü’ne” 1968 yılında katılırken coğrafi sınırlama şerhi bırakmıştır. Buna göre Avrupa Konseyi ülkelerinin dışından gelip Türkiye’ye sığınanlar mülteci statüsü alamamaktadır. Bunun yerine “*şartlı mülteci*” yasal tanımını getirilmiştir. Bugün Suriyeliler ise “*geçici koruma statüsü*” ile tanımlanmış ve ne mülteci ne de şartlı mülteci statüsüne girememiştir (Uluslararası Af Örgütü; İçduygu, Erder ve Gençkaya, 2014).

Avrupa Birliği de Geri Kabul Anlaşmaları başta olmak üzere benzer tedbirleri almaktadır. Türkiye 1 Ekim 2014’te yürürlüğe giren “*Türkiye Cumhuriyeti ile Avrupa Birliği Arasında İzinsiz İkamet Eden Kişilerin Geri Kabulüne İlişkin Anlaşma*” kapsamında bu işbirliğine dâhil olmuştur (Resmi Gazete, 2 Ağustos 2014, karar sayısı: 2014/6652, sayı: 29076). Keza uyguladıkları yasal ve teknolojik önlemler bugünkü duvar politikalarının isimlendirilmesinin temelini işaret etmektedir. Nitekim ülkelerin uyguladığı göçmen politikaları, tarihleri, kültürel kodları, konjonktürel konumları, sosyo-ekonomik ve politik koşullarıyla belirleniyor olsa da esasen “*engellemek, uyum beklemek, yararlanmak*” gibi öncelikleri barındırmaktadır. Ayrıca göçmenlere yönelik yürütülen tedbirlerin tamamı öncelikle bir “*ret*” psikolojisinden türemektedir (Tunçer, 2020: 9).

Bu durum “*Popülist Politikalar*” tarafından körüklenen bir süreçle birleştirilince tehlikeli bir boyut da alabilmektedir. Türkiye özelinde ise son dönemlerde göç politikaları üç kırılma noktasında ele alınabilir. Bunlardan birincisi “1934 yılında çıkarılan “*İskân Kanunu*” çerçevesinde vatandaşlık verilmeye kadar geniş imkânların sunulduğu 1989 Bulgaristan Türklerinin göç sürecidir”. İkincisi “1991’de Irak’ın kuzeyinden Türkiye’ye çoğunluğu Kürt olan göç akını ve 1989 dönemindeki kadar geniş hakların tanınmadığı dönemdir”. Son kırılma dönemi ise “2011 tarihinde Suriye’den Türkiye’ye gerçekleşen Arap çoğunluklu göç akını ve bu süreçte önce ‘açık kapı’ sonra ise hususi nitelikteki ‘geçici

koruma' politikalarının yer aldığı düzenleme dönemleri" şeklinde sıralanabilir (Aktaran: Kaypak, Bimay ve Yılmaz, 2017: 1183).

Van ise Urartulara başkentlik yapmış, günümüze kadar birçok medeniyetin, devletin yönetiminde önemli bir konum barındıran kadim bir kenttir. Bugün de bir sınır kenti olarak Türkiye'nin önemli bir konumunda yer almaktadır. Coğrafi açıdan Van Gölü, tarım ve hayvancılığa elverişli toprakları, dış ticaret ve turizm açısından İran ile komşuluğu Van adına kıymetli değerlerdendir. "7000 yıllık bir geçmişle Van" (Çölemerikli, 2009: 13) göç akınları adına aşına bir kenttir. Cumhuriyetin ilanından sonra modern anlamda kentleşme sürecine girmiş ve günümüze kadar da bu süreç devam etmiştir (Keser, 2009: 35). Ayrıca Van göç hareketini tetikleyen deprem bölgesinde yer almaktadır (Gündoğdu, 2009: 101-114). Bu durum Van için hem göç verme hem de deprem sonrası kalkınma süreciyle beraber bu durumdan faydalanmak için göç alma durumunu doğurmaktadır. Ayrıca doğurganlık hızının artışı, kıtlık, işsizlik, tarımsal arazilerin ve hayvancılık faaliyet alanlarının daralması, siyasi olaylar, güvenlik veya daha büyük kentlerde yaşama isteği gibi etmenler dışarıya göçü de tetiklemiştir. Buna sınır kenti olarak Van'ın göç güzergâhı üzerinde bulunması da dâhil edilebilir.

2011 yılı Arap Baharı adı verilen Orta Doğu'daki toplumsal hareketin iç savaşlar, mezhep çatışmaları ve ardından gelen yoğun göçlerle beraber Türkiye üzerinde etkisi olmuştur. Arap Baharının son noktası ve henüz sonuçlanamayan Suriye iç savaşı ise bugün sadece Türkiye'yi değil, Avrupa başta olmak üzere tüm dünyayı etkileyen bir olaydır. Dolayısıyla göçe dair politikaları da gerektirmiştir. Keza bu göç akınları sadece Suriye ile sınırlı kalmamış ve uygulanan göç politikalarına rağmen Afganistan, İran, Irak ve birçok coğrafyadan genellikle savaş ve ekonomik etmenler başta olmak üzere benzer bir şekilde sürmüştür. Bu bağlamda 2011 sonrası dikkat çeken düzenlemeler "İltica ve Göç Ulusal Eylem Planı" çerçevesinde geliştirilmiştir. Ayrıca 2013 yılı itibarıyla "6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu" çıkarılmış bu kapsamda Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurularak yasal ve kurumsal tedbirler düzene sokulmuştur. 2018 yılında ise "Göç Politikaları Kurulu", 17 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile "Göç Kurulu" adıyla yeniden tertip edilmiştir (Avaner ve Ocaklı; 2021: 2,3). Ayrıca dünya kamuoyunu son yıllarda fazlasıyla meşgul eden Arap Baharı ve onun son durağı olan Suriye iç savaşının tetiklediği kitlesel göç hareketleri Avrupa Birliği içinde ve diğer uluslararası paydaşlarında ortak politikalar üretme girişimlerini gerektirmiştir.

2011 yılı gerek Van özelinde gerekse etkisi bakımından bölgesel nitelikte büyük ve yıkıcı iki depremin tarihidir. İlk 23 Ekim'de 7,2 diğeri 9 Kasım 2011'de 5,6 şiddetinde olan bu depremlerde 644 insan hayatını kaybetmiştir (AFAD, Van Depremi). Bu durum Van'ın önce çok daha büyük göç vermesine daha sonra 2012 yılında 6360 sayılı kanun ile büyükşehir statüsü kazanmasıyla yeni bir kentleşme sürecini ve göç almasını doğurmuştur.

2011 yılından itibaren Van'ın aldığı dış göç ve bu bağlamda alınan sınır önlemlerine bakıldığında ise bir dönem uygulanan açık kapı politikasına rağmen her iki anlamda da genellikle giderek artan girişimlerin söz konusu olduğu görülmektedir. Sınır güvenliği adına geçmişte en yaygın kullanılan yöntemlerden biri mayın döşeme yöntemi olmuştur. Özellikle terörle mücadele kapsamında düşünülen mayınlı güvenlik sistemi dolayısıyla kayıt dışı göç için de bir tedbir yolu olmuştur. Van-İran sınırı böyle bir tedbirle korunmuştur. 2016 yılından itibaren bu sınırdaki yer alan mayınlar Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından finanse edilen proje ile temizlenmeye başlanmış durumdadır (TRT, 2021). Bunun yanında son zamanlarda devasa modüler duvar ve gözetleme kulesi, hendek kazma, jiletli tel örgü çekme ve kolluk kuvvetlerince yerine getirilen devriye ve gözetleme faaliyetleri söz konusu olmaktadır. Bu bağlamda 295 kilometrelik bir sınır önlemi düşünülmektedir. Ayrıca düzensiz göçmenlerin ilk etapta sığındığı "şok evler" olarak bilinen metruk yapılar yok edilmektedir (Euronews, 2021). Van gölüne sahil güvenlik komutanlığının konuşlanması da bir başka önlem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu önlemler sonraki başlıkta göreceğimiz Avrupa sınır önlemleriyle benzer girişimlerdir. Nitekim bunda imzalanan uluslararası anlaşmalar etkili olmuştur.

İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürü'nün doğu sınırlarında kaçak göç için alınan önlemler üzerine yaptığı açıklamalar genel bir çerçeve çizmektedir. Buna göre Türkiye'nin komşularıyla olan kara sınırından, İran ile 560 kilometre, Irak ile 368 kilometre ve Suriye ile 911 kilometrelik alan yüksek güvenlikli tedbirlerle denetlenmektedir. Bu bağlamda sınırlarda aydınlatma, kamera sistemi, güvenlik duvarı çalışmaları sürdürülmektedir. Duvarların olmadığı yerlerde ise kanal, hendek kazma, tel çit örülmesi ve İnsansız Hava Araçlarıyla gözetleme söz konusu olmuştur. Van'da 35 tim Özel Harekât personeli ayrıca diğer kolluk kuvvetlerine destek olarak sınırdaki görevlendirilmiştir. Öte yandan mayın temizleme işlemleri de gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda "bin 79 kilometrelik güvenlik duvarı" inşa edilmiş

bulunmaktadır. Öte yandan 198 tane “elektro-kule” sınırlara inşa edilmiş, İran sınırına 109 kilometre aydınlatma sistemi kurulmuştur. Avrupa Birliği ile yürütülen ortak bir proje kapsamında ise 82 tanesi doğu sınırında olmak üzere 139 adet ileri teknoloji ile donatılmış “zirhli gözetleme aracı” sınırlarda görevlendirilmiştir. Nitekim 2020 yılında 505 bin 375, 2021 yılında 280 binin üzerinde düzensiz göç gerçekleştiren göçmen yakalanmıştır. 2021 ve 2022 yıllarında ise 8 bin 500 kişinin üzerinde göçmen kaçakçısı yakalanmıştır. 2015 yılında Geri Gönderme Merkezlerinin 1740 iken 2021’de 20 bin seviyesine çıkarılmıştır. 2021 içinde Afganistan’dan gelen göçmenlerin yaklaşık yarısı ve Pakistan uyrukluların ise neredeyse tamamı (%90) ülkelere geri gönderilmiştir (Cumhuriyet).

2016-2022 arasında yakalanan kaçak göçmen sayısı 2,5 milyonu geçmiş bulunmaktadır. 2022 yılında 285 binin üzerinde yakalanan düzensiz göçmen sayısının 2023 yılı Mayıs ayı ilk haftasında 47 bini geçtiği görülmektedir. Ayrıca bu iki yılda yakalanan kayıt dışı göçmenlerin arasında birinci sırada Afganistan ardından Suriye uyruklular yer almaktadır. Yakalanan göçmen kaçakçılarının sayısı da Göç İdaresi Başkanlığı verilerine göre 2022’de önceki iki yıla göre artış göstererek 9149 olmuştur (GİB-a). Öte yandan ikamet izni verilen 1.307.847 göçmenden 4 Mayıs 2023 itibarıyla 1.683’ü Van kentinde yaşamaktadır (GİB-b). Yine Göç İdaresi verilerine göre geçici koruma altında bulunan yaklaşık 3 buçuk milyon Suriyelinin 1.602 kişinin Van’da (il nüfusunun %0,14’ü) yaşadığı belirtilmiştir (GİB-c). Buna karşın bu sayıların çok daha üzerinde göçmenin bulunduğu konusunda yaygın bir toplumsal kanı ile karşılaşılmaktadır. Bu yaklaşımın oluşumunda özellikle Koronavirüs salgınına da kapsayan son birkaç yılda verilerin paylaşımının duraksamasının payı ön plana çıkmaktadır.

Türkiye’ye yönelik yaşanan göçmen hareketlilikleri gerek Van İlinde, gerekse de ülkenin diğer illerinde demografik yapıyı etkileyecek boyutta bir değişime neden olmuştur. Şehirlerde yerli nüfus kadar başta Suriyeliler olmak üzere göçmen nüfus ta bulunmaktadır Bu durum ülke genelinde yerel olarak, farklı düzeylerde kendisini göstermektedir (Aydın, 2020:195). Göçmenlerin kentlerde toplu bir şekilde yerleşme eğiliminde olmalarını “toplumsal açıdan” topluluk destekleri, akrabalık/hemşehricilik dayanışmaları, etnik mallara ve yiyeceklerle daha fazla ulaşılabilirlik, sosyal çevre ile daha etkin iletişim kurabilme gibi nedenlere bağlamaktadırlar (Gül, 2021: 202).

VAN SINIRI İLE EDİRNE SINIRINDA YER ALAN DUVARLAR ÜZERİNDEN DOĞU BATI ANALİZİ

Bu kısımda odak nokta Edirne özelinde fakat genel anlamda Avrupa sınırı olarak alınmaktadır. Çünkü Van özelinde genel bir durum analizi yapıldıktan sonra Avrupa sınırlarımızda alınan önlemler aracılığıyla bir Doğu-Batı analizi yapmak mümkün olabilecektir. Bu durum aynı zamanda uluslararası antlaşmaların da hangi kültürel değerlerden beslendiğini ve diğer tüm ülkeleri ne ölçüde kendi bakış açısına maruz bıraktığını göstermektedir. Bu doğrultuda 2011 yılının önemli bir tarihsel kırılma dönemi olduğu varsayımıyla Avrupa sınırlarımızın 2011 sonrası düzensiz göç akınlarına yönelik tedbirleri önem arz etmektedir. Öte yandan Avrupa Birliği, küresel bir etki bırakan 2009 krizinin etkisiyle içindeki Kuzey ve Güney ayırımına mikro milliyetçi politikaların da artmasıyla Doğu Batı tartışmalarını körükleyerek devam etmiştir. Üstelik Birliğin Doğu’ya doğru genişlemesiyle Varşova Pakti’nin üyelerini Birliğe dâhil etmesi bu durumu değiştirmemiştir. Ayrıca bu kriz Birliğin kendi içinde sınır çizen soyut bir duvar olarak görülebilmektedir.

Avrupa Birliği’nin daha önce uygulanan 2004 Lahey Programı’nda belirtilen politikaları “Stockholm Programı” içinde de yer almıştır. Bu program 2010-2014 ve 2015-2020 dönemlerinde uygulanmıştır. Program kapsamında AB içerisinde göç ve sığınma konuları bir tanım sürecine alınarak bir çeşit AB dış politikası oluşturulmuştur. Programda geri kabul antlaşmaları ve bölgesel koruma programları, yasadışı göçe karşı insani tavırlarla ve daha yüksek başarı oranıyla mücadele etmek gibi hedefler ön plana alınmıştır. Aynı zamanda güvenlik politikaları ile yasadışı göçü engelleyecek ortak politika belirleme amacı güdülmüştür. Bu bağlamda yasadışı göçe karşı teknolojik araçlarla sınır güvenliği almanın adımları atılmıştır. Hukuki anlamda ise AB göç politikası adına ilki 2006 yılında çıkarılan 2013 ve 2016’da revize edilen Schengen Sınır Tüzüğü (SST) kapsamında Birliğin dış sınırlarında bulunan gözlem noktalarının düzenlenmesi yer almıştır. Bu bağlamda “sınır hattında izlemeye alınacak insanlar, buralardan geçişlerde dikkat edilecek hususlar, üçüncü ülke vatandaşlarına yönelik kabul veya ret kistastları, sınırdaki görevlilerin yetki alanları ve yeterlilik seviyelerini, üye devletlerin arasındaki iletişim ve işbirliğini” düzenleyen uygulamalar geliştirilmiştir (Gerçeker, 2019: 200-207; Parlak, 2017: 286-288).

STT kapsamında 2013 yılı itibariyle uygulanan Schengen Bilgi Sistemi II (SIS II) ile kimlik verilerinin kayıt altına alınarak dışarıdan gelen bireylerin Birlik sınırlarından geçişleri daha tedbirli ve güvenli hale oturtulmaya çalışılmıştır. 2013 yılındaki Dış Sınırlar Fonu'nun (EBF) kurulmasıyla sınır güvenliğinin ekonomik zemini oluşturulmuştur. Kurumsal işbirliği bağlamında FRONTEX de 2016 yılından beri "Avrupa Ajansı" olan adını "Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı" olarak değiştirmiştir. Bu kapsamda istatistiki veriler tutarak ve analizler yaparak göç, insan kaçakçılığı gibi meselelerde işbirliği içindeki devletlerle ortak tatbikat ve operasyonlar yerine getirilmektedir. Türkiye de bu bağlamda 2020-2022 döneminde FRONTEX ile işbirliği içindedir (İller İdaresi Genel Müdürlüğü). Öte yandan "iltica ve mülteci yönetiminde daha etkili işlevler üstlenmek amacıyla ayrıca Dublin III Yönetmeliği, Eurodac Yönetmeliği, Kabul Koşulları Direktifi, Sığınma Talepleri Prosedürleri ve Nitelik Kazandırma Direktifi gibi yasal politika araçları belirlenmiştir". Bunlardan bilhassa Dublin III yönetmeliği üye ülkelerden hiçbiri göçmenin kayıt altına alınmasında sorumluluk almadığında, diğer ülkelere de gönderilmesinin önüne geçmeyi getirdiği için önemlidir. Böylece göçmeni ilk karşılayan ülke o kişiyi kayıt altına almalı, ihtiyaçlarını karşılamalı ve eğer mülteciliği kabul edilirse Birlik içindeki pay edilişe göre diğer ülkelere göndermelidir. Ancak bu sınır ülkesine ciddi bir maddi yük getirmektedir. Keza 2011 yılında belirlenen, Nitelik Kazandırma Direktifi kapsamında vatansız kişilerin de tüm AB ülkelerinde geçerli bir tanımını gerekli kılmıştır. Mavi Kart temini de bu bağlamda sağlanmaktadır. Bu durumun yansımaları bugün AB sınırında bulunan ülkelerin kayıt dışı göç gelenlere yönelik gösterdiği tepkilerde net bir şekilde görülebilmektedir. Son olarak "Mare Nostrum", "Triton operasyonları", EUNAVFOR MED (EU Naval Force Mediterranean- AB Akdeniz Deniz Gücü) kapsamındaki "Sophia Operasyonu" gibi deniz operasyonları ise Akdeniz ve Ege'de hayatını kaybeden kaçak göçmenlerden sonra bu göçlerden caydırmak eğer göç gerçekleşmiş durumda ise durdurmak ve gerekli tedbirleri almak üzere uygulamaya konulmuştur (Gerçeker, 2019: 200-207; Parlak, 2017: 286-288).

Uygulamada ise Avrupa sınırı sürekli kayıt dışı göç ile meşguldür. Bu bağlamda Türkiye sınırında uygulanmak üzere 29 Kasım 2015 itibariyle Türkiye-AB Eylem Planı belirlenmiştir. Esasen göçe karşı ortak bir eylem planı belirleyen bu girişimde üç ana başlık üzerinde uzlaşmıştır. Bunlar, gelişen kitlesel göçlerin temel nedenini anlamak, Türkiye'de bulunan göçmenleri ve Türk halkını maddi sıkıntıya düşmemeleri adına desteklemek ve Türkiye ile sınır işbirliğini güçlendirerek Avrupa'ya düzensiz göçün önüne geçmeyi hedefleyen girişimlerdir. Bu bağlamda göçün sebebini araştırmak, göçü geçiş ülkesinde tutmak için yasal düzenlemeler yaptırmak ve ekonomik fon desteği sunmak ayrıca göçmenleri ülkelere güvenli bir şekilde göndermek üzerine bir süreç tasarlanmıştır (European Commission, 2015, EU-Turkey Joint Action Plan; Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, 2016, Mülteci Krizinin Yönetimi; Gerçeker, 2019: 207,208; Bimay, 2020:240). Bu durum kapsamlı bir savunma sistemi kurmayı da beraberinde getirmiş Avrupa'nın kendi ordusunun kurulmasının yolu büyük oranda düzensiz göç vesilesiyle açılmıştır. Bu doğrultuda 2017 Avrupa Konseyi bildirisinde kararlaştırılan, Yapılandırılmış Daimi İşbirliği (PESCO); Avrupa Savunma Endüstriyel Kalkınma Programı (EDIDP) ve Eşgüdümlü Yıllık Savunma Tetkiki (CARD) eşgüdümlü bir şekilde devreye sokulmuştur (Avrupa Birliği Konseyi, 19 Ekim 2017).

Kurumsal teorisinin yanında pratikte ise düzensiz göçmenlerle mücadele daha sert geçmektedir. Sınır güvenliği adına düzenlerce yasadışı müdahaleden bahsetmek mümkündür. Ancak bu noktada Avrupa adına iki temel kavram üzerinde durarak ve birkaç örnek vermekle yetinilecektir. Bu iki kavram göç politikalarına etki eden Mitteleuropa (Orta Avrupa) ve Kale Avrupası (Fortrees Europa)/Duvar Politikası anlayışıdır. Mitteleuropa, 20. yüzyıl Orta Avrupa'sında Almanların ve Pan-Germen hareketinin siyasa-coğrafi bir sonucudur. Alman yayılmacılığını içeren bu kavram "Ostpolitik (Doğu Politikası)", "Drang Nach Osten (Doğu Yayılmacılığı)" gibi terimlerle de ilişkilidir. Mitteleuropa, Pan-Avrupacılığın öteki yüzünü temsil etmektedir. Doğal olarak özellikle milliyetçi tavırlarla örülü karşı tezler içeren politikaları desteklemektedir. Nitekim Mitteleuropa politik kültürü, eski düzene ait en köklü miras olarak anlaşılmaktadır. Öte yandan Avusturyalı Marksist Karl Renner ise Mitteleuropa için ekonomik bir tanımlama yaparak sınırlarını İran'a kadar götürdüğü "mega-ekonomik" bir yapıyı işaret etmiştir (Delanty, 2013: 215-234). Bu durum Avrupa içinde aşırı milliyetçi mirasın müsebbibi görülebilir. Diğer kavram olan Kale Avrupası (Fortrees Europa)/Duvar Politikası ise son çeyrek asrın ürünüdür. Ancak temeli ulus devlet oluşumuyla eşgüdümlüdür (Delanty, 2013: 77-78).

Avrupa Birliği açısından ise aldığı sınır güvenlik önlemleri, bütçe ayırdığı fonlar, teknoloji destekli göçmen püskürtme araçları, politikalarına ortak ettiği üçüncü ülkeler Kale Avrupa'sının Duvar Politikalarının birer parçasıdır (Uluslararası Af Örgütü, 2014: 5-36). Küreselleşmenin arttırdığı göç akınları ile beraber etnik köken ve milli kimlik sorunları da körüklenmiştir. Öyle ki İkinci Dünya Savaşı sonrasında yaşanan göçlere karşı olarak örülen Demir Perde Avrupa'yı Doğu-Batı diye ayırmıştır. Soğuk Savaş'ın bitimiyle beraber Berlin Duvarı'nın somut sınırı yerini Avrupa'da

Komünizm ve İslam düşmanlığı karşısında takınılan popülist tavırlara bırakmıştır. Körfez Savaşı, Bosna Savaşı, Irak Savaşı, Arap Baharı çatışmaları küresel sorunlar olarak görülüp öteki ulusların ordularıyla hem önlem hem de denetim sağladığı alanlar olmuştur. Bu ordular aynı zamanda Doğu-Batı algısında sınır yığınağı olarak düşünülebilir.

2010 yılından itibaren Almanya, İngiltere ve Fransa'da göç politikalarına binaen çok-kültürlülük politikalarını eleştiren siyasi söylemlere tanık olunmuştur. Almanya'da başlayan ve Avrupa'da yankı bulan Pegida da 2014'ten beri etkili olan aşırı sağ politikaları üretmektedir. Pegida, "*Patriotische Europäer gegen die Islamisierung des Abendlandes-Batı'nın İslamlaşmasına Karşı Yurtsever Avrupalılar*" demektir. 2015 yılında Avrupa'nın ilk duvar politikası olan dikenli tel önlemini Macaristan, Sırbistan ve Hırvatistan sınırında almıştır. Bu duruma dayanak olarak ise göçmenlerin Birlik içinde adil bir şekilde dağıtılmadığını gösterilmiştir. Ayrıca Vişegrad Grubundaki Çekya, Polonya ve Slovakya ile birlikte sınırlarda ortak kolluk kuvveti denetimlerini arttırmışlardır. 2018 yılında gerçekleştirilen AB zirvesinde ise fazladan denetim imkânı sağlayarak isteyen üye devletin sınırlarda kontrol merkezleri kurmasının yolu açılmıştır (Gerçeker, 2019: 216-221). Bu durum bazen keyfi uygulamalara yol açmaktadır.

Batı sınırlarımızda alınan önlemlerden biri 2021'de tamamlanan ve "*Edirne sınırında, Meriç Nehri sınırında, Yunanistan'ın 40 kilometrelik elektronik çelik duvar*" inşa etmesidir. Bu durum özellikle Türkiye üzerinden Yunanistan'a geçmek isteyen Afganistan vatandaşları için alınmış bir önlem olarak duyurulmuştur. Burada Türkiye'nin göçmenlere yönelik 2020 Mart ayında bir süreliğine açık kapı politikasına geri dönmesi etkili olmuştur. Bu girişimde ayrıca "*İnsansız Hava Araçları (İHA) ve yaklaşık dört yüz polis*" sınıra takviye edilmiştir. En şiddetli tedbir ise "*ses topu*" adı verilen ve göçmenleri yüksek sesle uzaklaştırmayı deneyen bir çeşit işkence aracı olmuştur (BBC(2)). 2021'de ayrıca Amerika Birleşik Devletleri, Yunanistan'ın Edirne sınırında bulunan Dedeoğaç kentine askeri üs ve tatbikat yapmak adına askeri yığılma yaptığı da gerçekleşmiştir. Bu durum siyasal açıdan Rusya'ya yaklaşan Türkiye'ye karşı Batı'nın bir anlamda tepkisi şeklinde yorumlanmıştır (DW(1)).

Son dönemlerde Yunanistan'ın ve dolayısıyla Avrupa'nın sınırındaki önlemlere rağmen Akdeniz ve Ege'de can kayıplarının önüne geçilememiştir. Örneğin, Akdeniz'de 2014-2021 arasında umut yolculuğunda boğulma sonucu 20 binden fazla can kaybı yaşanmıştır (Mülteciler Derneği). 2015-2019 arasında ise Ege Denizi, Akdeniz ve Karadeniz'de 238 bin 158 kaçak göçmen yakalanmıştır (Anadolu Ajansı). Yunan adalarında 2021 yılı itibarıyla bulunan mülteci sayısı ise 40 binlerden 9 bine kadar düşmüştür (DW(2)). Bunun sebebi sıkı sınır önlemleriyle ilişkilendirilebilir. 2015 yılında duvar politikalarına yol açan bir diğer olay Afrikalı göçmen grubunun İtalya'nın Lampedusa Adası'na ulaşması ve İtalya'nın Dublin Sözleşmesi gereği "*göçmenlerin ilk ayak bastıkları ülkeye sığınma başvurusu yapmak*" üzerine olan yasal düzenlemeyi hiçe sayarak sınırlarını açması gösterilmektedir. Benzer bir olay 2011 tarihinde Tunuslu göçmenlerin aynı şekilde İtalya'ya varmasında da görülmüştür. Bunun üzerine Fransa İtalya sınırını güçlendirmiştir. 2016 ve sonrasında ise Suriye krizi ile artan göç dalgalarına karşı duvar politikaları Birliğin politikası haline getirilmiştir (TRTHABER). En yeni gelişme ise aslında içerik olarak yeni olmasa da Avrupa Parlamentosuna gönderilen "*sığınmacılarla mücadele planı (Migrationspakt)*" adlı tasarıyla sınır ülkelerinde göçmenlerin iki ay içinde itiraza kapalı bir şekilde hızlıca geri gönderilmesini içermektedir (EVRENSEL).

Sonuç olarak sınırlarda alınan tedbirlerin siyasal bağlamının daha fazla olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra alınan sınır güvenliği tedbirlerinde bilhassa deniz üzerindeki faaliyetler ile kayıt dışı göç esnasındaki ölüm oranları arasında bir ilişki kurmak mümkün görülmektedir. Öte yandan sınır güvenliği konusunda olması gerekenden daha fazla tedbirin alınması tarihsel geçmişiyle birlikte düşünüldüğünde bir çeşit kale duvarı inşası izlenimi sunmaktadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Doğuya veya Batıya gidildikçe ulaşılan her zaman ötekisidir. Buna göre Doğulu veya Batılı olmak birer düşünce ürünü olarak ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte küresel bir soruna karşı *Batı ortak bir eylem adına bir ülkeyi yönlendirirken onu bir araç mı, yoksa amaç uğruna mı yanında bulunduruyor?* çözümlenmesi kıymetlidir. Bunu da o ülke ile ortak yürüttüğü politikaların yanında o ülkeye yönelik aldığı fazladan tedbirlerle değerlendirmek mümkündür. Bu aslında politikalar içinde bir ötekileştirme yönelimi göstergesidir. Keza her toplumsal yapılanma bünyesinde bir Doğulu Batılı çatışması barındırmaktadır. Türkiye de Doğu ile Batı arasında bir köprü vazifesi gören ve Doğulu ya da Batılı olmasını kendi içinde bile çok uzun zamandır tartışan bir ülke olarak böylesi bir değerlendirmede kaygan bir zemin sunmaktadır. Çünkü Doğu ve Batı değerlerini bulunduğu coğrafya bakımından dünya gündemine yansıtılabilen en dikkat çekici ülke Türkiye görülebilir. Nitekim Belarus-Polonya sınırındaki göçmenlerin kimlikleri dikkate alınarak uygulanan göçmen

politikalarının değerlendirilmesi ya da Ukrayna'dan göç edenlerin Polonya sınırındaki geçişleri Türkiye-Yunanistan veya Bulgaristan sınırındaki ile siyasal, ekonomik, kültürel, sosyal ve psikolojik açıdan aynı algıyı doğurmamıştır. Çünkü tarih algısı, siyasi çekişmeler, inanç değerlerindeki farklılıklar kimlikler üzerinde belirleyici unsurlardır. Bu durum aynı zamanda medeniyet tasavvurunu ayakta tutan etmenlerdendir.

Süreklilik arz eden sosyal ilişkiler içinde değişkenleri tekrar kontrol etmenin de faydası önemlidir. Dolayısıyla bugün kadim bir olgu olan göç kavramı sosyal bilimlerde bazı şeyleri yeniden düşünmemizin yolunu açmıştır. Elbette kabul gören birçok kavram bugünden yarına değişecek kadar zayıf bir tarihi ve kültürel zeminde değildir. Ancak her değişken ayrı bir yol sunmaktadır. Buradan hareketle Doğu ve Batı çözümlemesi adına köklü bir değişikliğin yapılması da bu yüzden zor kabul edilmektedir. Ancak olgulara kimliğini kazandıran olaylardır.

Bu çalışmada ise kaybolmaya müsait karmaşık bir ormanın içerisinde olaylar üzerinden bir olguyu yeniden düşünmeye itecek bir iz sürülmüştür. Bu bağlamda bugünkü Doğu ile Batı arasındaki köprü konumunda olan Türkiye'nin doğusu ile batısında göçe karşı alınan duvar politikaları incelenmiştir. Söz konusu karmaşık durum bu noktada baş göstermektedir. Çünkü uluslararası sözleşmeler ile ortak politikalar geliştirmek ve benzer tedbirler almak ile göçmenlerin kimliğine göre bu tedbirlerin değerlendirilmesi aynı algıyı doğurmamaktadır.

Nitekim bugün Türkiye, her ne kadar tam olarak sözünde durmadığı yönünde sitemkâr olsa da AB'den bunun için sağlanan fonların vaadiyle, büyük çoğunluğu Doğu kökenli olarak tanımlanan milyonlarca göçmene ev sahipliği yapmaktadır. Bu, dünyada en çok sığınmacıya kapılarını açan ülkelerden biri olarak Türkiye'yi öne çıkarmıştır. Lakin göçmenlere karşı Doğuya örülen duvarlara bakıldığında Yunanistan tarafından alınan tedbirler Türkiye'nin Batıya açılan kapısını da örtmüş olarak görülebilir. Keza Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliği hâlâ geçerliliğini koruyan bir durumda olduğu için bu onun bizzat Batı kapısı olma konumu adına önem arz etmektedir. Bu durum Avrupa'nın Türkiye'ye ve kendisine karşı inşa ettiği medeniyet duvarı olarak da düşünülebilir.

Bunun yanında siyasal açıdan konuya bakıldığında bir süreklilik görülememektedir. Hükümetler arası ilişkilere göre dönemsellik olarak yeniden konumlandırılan politika üretimleri söz konusudur. Örneğin Türkiye'nin AB üyelik süreci, sınırları öne çıkaran askeri tatbikatlar, ekonomik açıdan girişimler hep bu bağlamda değişkenlik göstermiştir. Kültürel açıdan ise daha katı bir izlenim söz konusudur. Küreselleşmenin beraberinde getirdiği değişim kültürleri üzerinde etkilidir fakat dönüşümü tam olarak gerçekleştirecek kadar büyük değildir. Bu anlamda Türk toplumu tam olarak Batılıya dönüşemediği için sancılı dönemler geçirmektedir. Keza bu durum Yunanistan sınırından göçmenlere bakmakla İran, Irak, Suriye sınırından bakmanın aynı olduğu anlamına da gelmemektedir.

Düzensiz göçmenlere yönelik insani müdahale ile güvenlik öncelikli müdahale arasındaki fark salt benzer tedbirler üzerinden anlaşılmalıdır. Bu yüzden tarihsel bir değerlendirmenin gerekliliği görülmüştür. Nihayetinde İran sınırına örülen duvarlar ile Edirne sınırına Yunanistan'ın ördüğü duvarlar kayıt dışı göçle mücadele için kurulmuştur. Lakin Yunanistan'ın gerek AB üyesi olduğu için AB'den ve gerekse ABD tarafından NATO kapsamında tatbikat adlı destekleyici fazladan güvenlik katkısı duvarın ötesindeki Türkiye için de bir ötekileştirme tavrı olduğu kanısını doğurmuştur. Bu durum özellikle Birlik içinde üye devletlerin birbirlerine karşı aldığı sert sınır tedbirlerinden farklıdır. Farklı sonuçların ortaya çıkması ise esasen başka bir kabule dayanmaktadır. Bu da şudur: Türkiye Batı ile Doğu arasında bir köprüdür ve bu konunun sancılı dönemleri olsa bile dünya için bu yegâne fırsattır. Dolayısıyla Türkiye sınırına örülen her duvar amacını aştığında medeniyet adına kangrene yol açacak bir girişim olacaktır.

Son tahlilde her ne kadar sıkı sınır güvenliği alınır alınsın göçü tetikleyen unsurlar üzerinde küresel bir çözüm girişimi geliştirilmedikçe düzensiz göç engellenemeyecek ve hatta artacak gibi görünmektedir. Bu çözüm ötekileştirme ile özdeşleşecek politikalar sayesinde bir vaat sunamayacaktır. Sonuç olarak düzensiz göç Doğu ile Batı'nın ortak sorunudur ve her ikisini de mutlaka etkilemektedir. Alınan önlemler ise insani tedbirden siyasi tedbire dönüştüğünde uygarlığın kültürel varlığına zarar verme eğilimi söz konusu olabilmektedir. Van ise bu noktada medeniyet köprüsünün Doğu ayağındaki kapısıdır. Ayrıca sözü edilen tüm aktarımların önemli aktörlerinden biridir. Nihayetinde böylesine kritik önemdeki bir kentin göçmenler ile olan niceliksel ve niteliksel ilişkileri, gerek resmi kayıt altına alınma süreci gerekse üzerine yapılan çalışmalar bakımından daha fazla dikkate alınmalıdır. Bu çalışmanın da özünde böylesine bir katkı sağlaması beklenilmektedir.

KAYNAKÇA

- Ağaç Sucu, S., Gündüz, U. (2019). Kitlelerin Yeni Göç Mekanları Olarak Sosyal Medya Ve Sanal Göç İlişkisi. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 5(2), 466-490. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/intjcss/issue/51161/654387>
- AFAD. <https://www.afad.gov.tr/van-depremi-hakkinda>, *Van Depremi Hakkında*. Erişim: 7.11.21
- Anadolu Ajansı(02.01.2020). <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/denizlerde-son-5-yilda-238-bin-duzensiz-gocmen-yakalandi/1689937>, Erişim: 8.11.21
- Akıncı, B. (2022). Yönetişim Boyutuyla Yoksulluğun Önlenmesi, *Sosyo-Ekonomik Boyutlarıyla Yoksulluk Gerçeği*, Editör:İzci, Ferit, Göksoy Sevinçli, Berfin, Demirci,Kıvanç, Ekin Yayınevi, Ankara.
- Avaner, T., Ocaklı, L. (2021). Suriye Krizinin Ardından Türkiye'de Meydana Gelen Düzensiz Göç ve Covid-19 Salgınının Düzensiz Göç Üzerindeki Etkisi, *Hacettepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, 39(Covid-19 Özel Sayısı), 1-13
- Avrupa Birliği Konseyi (19 Ekim 2017). *Göç, Dijital Avrupa, Güvenlik ve Savunma Konularına İlişkin Avrupa Konseyi Sonuçları*, Brüksel.
- Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu (2016). <https://www.avrupa.info.tr/tr/news/multeci-krizinin-yonetimi-komisyonusunab-turkiye-eylem-planinin-uygulanmasina-iliskin-raporu>. *Mülteci Krizinin Yönetimi: Komisyon'un AB-Türkiye Eylem Planının Uygulanmasına İlişkin Raporu*, Erişim: 8.11.21
- Ay, H., Akıncı, B. (2020). Türkiye'de İklim Siyaseti, *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7(64), 4046-4072.
- Aydın, A. (2020), Bir Göç ve Göçmen Şehri Olarak Adana, *Türkiye'de Göçün Kentler Üzerindeki Etkileri ve Yönetimi* (Ed. V. Yılmaz, Y. Atmaca), Ekin Yayınları, Bursa, 187-201.
- Aydın, S. (2000). *Modernleşme ve Milliyetçilik*. İstanbul: Gündoğan Yayınları
- BBC (1). <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-57589636>, Erişim: 5.11.21
- BBC (2)(2021). <https://www.google.com/amp/s/www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-58291196.amp>, Erişim: 8.11.21
- Belli, A. (2020), Suriyeli Göçünün Kentleşme Açısından Değerlendirilmesi Üzerine Kilis Belediyesi Stratejik Planının İçerik Analizi, *Türkiye'de Göçün Kentler Üzerindeki Etkileri ve Yönetimi* (Ed. V. Yılmaz, Y. Atmaca), Ekin Yayınları, Bursa, 169-186.
- Biçer, B. (2018). Doğu'nun ve Batı'nın anlam atlası, *lacivert Dergisi*, (46), <https://www.lacivertdergi.com/dosya/2018/05/16/dogunun-ve-batinin-anlam-atlasi>, Erişim: 8.11.21
- Bimay M. (2020). Göç Ve Sığınmacı Sorunlarının Çözümünde Merkezi Yönetimlerin Rolü: AB ve Türkiye. Yerel, Ulusal Ve Küresel Boyutlarıyla Göç Ve Mülteci Sorunu, (Ed.)Yakup Bulut ve Soner Akın, Çizgi Yayınevi.
- Cumhuriyet (2021).<https://www.google.com/amp/s/www.cumhuriyet.com.tr/amp/haber/icisleri-bakanligindan-iran-siniri-aciklamasi-1862218>, Erişim: 8.11.21
- Çölemerikli, İ. (1-3 Ekim 2009). Van Tarihi, 13-20, *Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Van İl Koordinasyon Kurulu Van Kent Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde, Ankara: Mattek Matbaacılık
- Delanty, G. (2013), *Avrupa'nın İcadı: Fikir, Kimlik, Gerçeklik*, çev. Hüsamettin İnaç. Ankara: Liberte Yayınları
- DW (1) (2021). <https://www.google.com/amp/s/amp.dw.com/tr/abd-t%25C3%25BCrkiye-de%25C4%259Filyunanistana-yat%25C4%25B1r%25B1m-yap%25C4%25B1yor/a-5970888>, Erişim: 8.11.21
- DW (2) (2021). <https://www.dw.com/tr/yunan-adalar%C4%B1nda-s%C4%B1%C4%9F%C4%B1nmac%C4%B1say%C4%B1s%C4%B1-9-bine-d%C3%BC%C5%9F%C3%BC/a-57672948>, Erişim: 8.11.21
- Ersöz, E., Uslu, A. D. (2012). Doğu-Batı Karşılaşmasında Çatışma, Karmaşa ve Muhtemel Bir Uzlaşma, *Tiyatro Eleştirmenliği ve Dramaturji Bölümü Dergisi*, (7), 67-86
- European Commission (15 Ekim 2015). http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-5860_en.htm, *EU-Turkey Joint Action Plan*, MEMO/15/5860, Erişim: 8.11.21
- Euronews (2021). İran Sınır Hattında Yasadışı Göçe Karşı Örülmesi Planlanan Duvar İnşası Ne Durumda? <https://www.google.com/amp/s/tr.euronews.com/amp/2021/08/13/iran-s-n-r-hatt-nda-yasa-d-s-goce-kars-orulmesi-planlanan-duvar-insaas-ne-durumda>, Erişim: 7.11.21

- Evrensel (2023). *AB'nin Sığınmacılara Karşı İnsanlık Dışı Planları Artıyor*, <https://www.evrensel.net/> Erişim: 7.05.2023
- Gerçekler, O. (2019). *Avrupa Birliği Kimlik İnşasının 2011 Sonrası Göçmen Politikalarına Etkisi*, T.C. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Van
- Gerçekler, O. (Aralık-2021). "Ulusüstü Vatandaşlık İnşasında Avrupa Birliğinin Girişimi Üzerine Bir Değerlendirme", *Uluslararası Akademik Birikim Dergisi*, 4(2), ss. 145-157, 2021
- GİB-a, *Düzensiz Göç*, <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler>, erişim: 10.05.2023
- GİB-b, *İkamet İzinleri*, <https://www.goc.gov.tr/ikamet-izinleri>, erişim: 10.05.2023
- GİB-c, *Geçici Koruma*, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, erişim: 10.05.2023
- Gökburun, İ. (2019). Ekonomik Gelişmişliğin Göçler Üzerindeki Etkisi: Denizli Örneği, *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 2(3), 564-582.
- Gül, İ. (2021). Suriyelilere Yapılan Yardımlar ve Kamusal Hizmetlerin Etkinliği, *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 4(1), 194-211.
- Gündoğdu, O. (1-3 Ekim 2009). Van ve Çevresinin Deprem Tehlikesi, 97-116, *Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Van İl Koordinasyon Kurulu Van Kent Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde, Ankara: Mattek Matbaacılık
- Heywood, A. (2013a). *Küresel Siyaset*, (Çev. Nasuh Uslu, Haluk Özdemir). Ankara: Adres Yayınları.
- Heywood, A. (2013b). *Siyaset*, (Çev. Bekir. B. Özipek., Bican Şahin., Mete Yıldız., Zeynep Kopuzlu, Bahattin Seçilmişoğlu, Atilla Yayla). Ankara: Adres Yayınları
- İçduygu, A., Erder, S., Gençkaya, Ö., F. (2014). Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları 1923-2023: Ulus Devlet Oluşumundan Ulus Devlet Ötesi Dönüşümlere, *MireKoç Raporları*, İstanbul: Koç Üniversitesi Koç Araştırmaları Merkezi
- İller İdaresi Genel Müdürlüğü (30.01.2020). FRONTEX ile 2020-2022 İşbirliği Planı İmzalandı, <https://www.icisleri.gov.tr/illeridaresi/frontex-ile-2020-2022-isbirligi-plani-imzalandi>, Erişim: 8.11.21
- Karpat, K. (2010), *Osmanlı'dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler*, İstanbul: Timaş Yayınları
- Kaypak, Ş., Bimay, M., Yılmaz, V. (2017). Uluslararası Göç ve Mülteci Sorunlarının Çözümünde Yerel Yönetimlerin Rolü: Batman Örneği, Yatkın, A.(ed.), *Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü*, 1179-1194 içinde. *11. Kamu Yönetimi Sempozyumu KAYSEM 11 Bildiri Kitabı*, Elazığ, 2017.
- Keser, Ü. (1-3 Ekim 2009). Van Kenti ve Yapılar, 35-53, *Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Van İl Koordinasyon Kurulu Van Kent Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde, Ankara: Mattek Matbaacılık
- Kopanski, A. B. (2005). *Occidentalism: The West in the Eyes of Its Enemies*. By Ian Buruma, Avishai Margalit, Book Reviews, *Intellectual Discourse*, Vol: 13, No: 1, 2005
- Lewis, B. (2007). *Modern Türkiye'nin Doğuşu*. (Çev. Metin Kıratlı), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Meriç, C. (1986). *Kültürden İrfana*, İstanbul: İnsan Yayınları
- Mülteciler Derneği (8 Haziran 2021). *Son Yıllarda Akdeniz'de Ölen Göçmen Sayısı*, <https://multeciler.org.tr/son-yillarda-akdenizde-olen-gocmen-sayisi/> Erişim: 8.11.2021
- NTV (2021). <https://arsiv.ntv.com.tr/news/80515.asp>. Erişim: 8.11.2021
- Özdemir, M. N. (2008). Abbasi Halifeleri ile Büyük Selçuklu Sultanları Arasındaki Münasebetler. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (24), 315-367. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sutad/issue/26266/276707>
- Parlak, B. (2017). Ulusal Göç Mevzuatının Avrupa Birliği Göç Politikaları ve Müktesabı Bağlamında Karşılaştırmalı Analizi, Yatkın, A.(ed.), *Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü*, 282-299 içinde. *11. Kamu Yönetimi Sempozyumu KAYSEM 11 Bildiri Kitabı*, Elazığ, 2017.
- Poyraz, H. (2006). Coğrafyanın Zihinsel İnşası Olarak Doğu ve Batı, *Türk Yurdu*, 95(227).
- Resmi Gazete (2 Ağustos 2014). *Türkiye Cumhuriyeti ile Avrupa Birliği Arasında İzinsiz İkamet Eden Kişilerin Geri Kabulüne İlişkin Anlaşma*. Milletlerarası Andlaşma, karar sayısı: 2014/6652, sayı: 29076 www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/08/20140802-1.htm, 8.11.21
- Said, E. W. (1982). *Oryantalizm: Sömürgeciliğin Keşif Kolu*. İstanbul: Pınar Yayınları.

- Sariteke, İ., Kahraman, Ö. F., ve Aydın, A. (2018). Türkiye'deki Suriyeli Nüfusun Hukuki Statüsü ile İlgili Bir Analiz. *Turkish Studies*, 13(7), 383-396.
- Sputniknews (2021). <https://tr.sputniknews.com/20211204/yunanistanda-ortodoks-bir-din-adami-papa-francisi-protesto-etti-dinin-yolundan-cikmissin-1051451672.html>, Erişim: 8.11.21
- Tanpınar, A. H. (1969). "Türk Edebiyatında Cereyanlar", *Edebiyat Üzerine Makaleler*, (hazırlayan: Zeynep Kerman). İstanbul: Dergâh Yayınları, 1998, 101-127
- TDK, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b9bdc30392d99.84099915, "Göç Nedir?" Erişim: 5.11.21.
- TDK, <http://www.tdk.gov.tr>, "kültür", Erişim: 5.11.21.
- Tunçer, A. S. (2020). Göç Hareketlerinin Kentsel Mekânda İzlenmesi: Kırşehir Örneği. Yılmaz, V. ve Atmaca, Y. (eds). 1-34, *Türkiye'de Göçün Kentler Üzerindeki Etkileri ve Yönetimi* içinde, Bursa: Ekin Yayınevi.
- TRT, https://www.trthaber.com/m/?news=turkiye-iran-sinirindaki-mayinlar-temizleniyor&news_id=612436&category_id=1, Erişim: 7.11.21
- TRTHABER, <https://www.trthaber.com/haber/dunya/ab-dogu-bati-bolunmesine-dogru-yelken-acti-386746.html>, Erişim: 7.11.21
- Uluslararası Af Örgütü - Amnesty International (2014), *Kale Avrupası'nın İnsani Bedeli Avrupa Sınırlarında Göçmen ve Mültecilerin Karşılaştıkları İnsan Hakları İhlalleri*, İndeks: EUR 05/001/2014 Londra: Uluslararası Af Örgütü.
- Uluslararası Af Örgütü (2016), <https://www.amnesty.org.tr/icerik/turkiye-65-yil-once-imzalanan-cenevre-multeci-sozlesmesine-koydugu-sinirlamayi-kaldirmalidir>, *Türkiye, 65 Yıl Önce İmzalanan Cenevre Mülteci Sözleşmesi'ne Koyduğu Sınırlamayı Kaldırmalıdır*, Erişim: 5.11.21
- Uysal, Y., Güler, F. (2020), Türkiye'de Dış Göçün Kent Hayatına Etkileri: Çanakkale Örneği, *Türkiye'de Göçün Kentler Üzerindeki Etkileri ve Yönetimi* (Ed. V. Yılmaz, Y. Atmaca), Ekin Yayınları, Bursa, 219-239.
- Yılmaz, V. (2019). İç Göçün Nedenleri ve Değerlendirilmesi: Bitlis İli Örneği, *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), ss.1709-1735.
- Yılmaz, V., Çelik Efşan, N., Mecek, M. (2020), Suriyeli Göçmenlerin Kentlere Etkilerinin Torbalı Özelinde Değerlendirilmesi, *Türkiye'de Göçün Kentler Üzerindeki Etkileri ve Yönetimi* (Ed. V. Yılmaz, Y. Atmaca), Ekin Yayınları, Bursa, 285-312.
- Yılmaz, V., Gerçeker, O. (2022a). Türkiye'de Koronavirüs Sürecinde Göç ve Göçmenlerin Durumu Üzerine Bir Değerlendirme, 2nd International Symposium "Global Migration Phenomenon" With Its Security, Economic, Social, Political and Cultural Dimensions, Ankara: Proceedings Book, 493-504, ISBN: 978-625-8377-00-2, www.capitalconference.org
- Yılmaz, V., Gerçeker, O. (2022b). Göçmen Kimliği Bağlamında Metaverse Dünyasına Gerçekleşen Sanal Sefer İle Fiili Göçün Mukayesesi, *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 12 (1), 1-16
- Yılmaz, V., Taner, M. (2020). Türkiye'de Göç ve Kentleşme Üzerine Bir Değerlendirme, Şahin, T., G.(ed.). 2. *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Bilimleri Sempozyumu(USVES) Tam Metin Kitabı*, 83-92 içinde, Elazığ: Asos Yayınevi www.usves.com.tr, Erişim: 01.03.2022
- <https://multeciler.org.tr/avrupa-birliginin-suriyeliler-icin-turkiyeye-odedigi-para/>, Erişim: 05.11.2022